

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG (1919. március 21. – 1919. augusztus 1.)

1. Előzmények:

- Az őszi 1918-as forradalom kormánya és Károlyi Mihály nem volt könnyű helyzetben 1919 márciusában. Egyfelől Damoklész kardjaként lebegett a fejük fölött az I. világháborúból vesztésként kikerült Magyarország **békeszerződéseinek megkötése, mely nem sok jóval kecsegtetett.**
- Másfelől az ország határait fenyegette nem csak a franciák béketerve, de **Dél-Magyarország francia és szerb megszállása is.**
- Nem utolsó sorban pedig a háborúból éppen csak kilábalt országban **Károlyiék politikai támogatottsága sem volt stabil:** az 1918-ban megalapított Kommunisták Magyarországi Pártja, és vezetőjük, Kun Béla szociális ígéretekkel állította maga mellé a nincstelen tömegeket.
- Március 20-án a kormány megkapta a **békeszerződés döntésének dokumentumait (az átadó francia Vix alezredes neve alapján Vix-jegyzéknek nevezett iratot), mely a román csapatok előrenyomulását és egy dél-magyarországi semleges zóna kialakítását irányozta elő.** A feltételeket **elfogadhatatlannak** ítélték, de világos, reális, kidolgozott tervről ennek elhárítására - nem tudunk.
- Ezért **új kormány alakítását tervezték a kommunisták bevonásával.** A „szocialista” kormány megalakítása érdekében tárgyalásokat kezdtek a kommunistákkal a szociáldemokrata és kommunista pártok egyesüléséről. Addigra azonban **Landler Jenő megegyezett Kun Béláékkal a proletárdiktatúra bevezetéséről.** Este – miközben Károlyi az új szocialista kormány kinevezésére várt, az ő tudta nélkül elterjedt a híre – és másnap reggel a sajtó így közölte – hogy a kormány és ő maga is önként lemondott, a hatalmat pedig a „proletariátusnak” adta át.
- **Károlyi a történeteket tudomásul vette, és visszavonult. Március 21-én Garbai Sándor szociáldemokrata és Kun Béla kommunista vezetők kikiáltották a Tanácsköztársaságot** ⇒ a hatalmat a **szociáldemokrata párt (SZDP) és a Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP)** veszi át
- A KMP az oroszok mintájára **diktatúrát kezd kiépíteni** ⇒ ezt a szovjetek után **Tanácsköztársaságnak** (= Szovjetunió: szovjet = tanács, unió = köztársaság) nevezzük

Kun Béla, a fő diktátor

Mindenkihez: kiáltvány a hatalomátvételtől

2. A Tanácsköztársaság híven másolta a szovjet példát:

Rendszer	Szovjetunió	Tanácsköztársaság
Államforma	diktatúra	diktatúra
Vezetők	A 3 bolsevik vezető (Lenin, Sztálin, Trockij)	Forradalmi Kormányzótanács (Garbai Sándor, Kun Béla)
Pártrendszer	egy párt: a bolsevikok	egy párt: a KMP (magukba olvastották az SZDP-t is)
Megfélemlítés	terror, GULAG-ok	vörösteror (pl. Lenin-fiúk)
Ellenségkép	tisztogatások, kivégzések	1. vagyonos rétegek : nemesek, tőkés- sek (akiktől van mit elvenni) 2. egyház : a kommunisták istentaga- dók (ateisták)
Gazdaság	elhibázott gazdaság	elhibázott gazdaság

3. A Forradalmi Kormányzótanács

- A tanácsköztársaság gyakorlatilag teljhatalmú irányító szerve – kormánya – a **Forradalmi Kormányzótanács (FK)** lett.
- A Forradalmi Kormányzótanács **miniszteri feladatokat ellátó tagjai a népbiztosok**.
- Névleges vezetője **Garbai Sándor** volt, ténylegesen azonban **Kun Béla** volt a legbefolyásosabb politikus.
- 1919. április 2-án megjelent a Forradalmi Kormányzótanács XXVI. rendelete „A Tanácsköztársaság alkotmánya” cím alatt. Ennek 1.§.-a kimondta: „A magyarországi Tanácsköztársaság célja: a kapitalista termelési és társadalmi rend megszüntetése s a szocialista termelési és társadalmi rendszer megteremtése. A cél megvalósításának eszköze: a dolgozók uralmának biztosítása a kizsákmányolók felett. A munkás-, katona- és földművestanácsokban dolgozó nép hozza a törvényeket, hajtja azokat végre és bíraskodik azok megszegői felett.”
- 1919. április 7-én **tanácsválasztásokat** tartottak az országban. A **választójog** elvileg „*valamennyi 18. évét betöltő férfira és nőre egyaránt vonatkozott*”, azonban **nem választhattak ugyanakkor a korábbi hatalom képviselői és a papság**. A választásokon, antidemokratikus módon, **csak a szociáldemokrata és kommunista pártok egyesülése után létrejött Magyarországi Szocialista Párt** indíthatott jelölteket.

4. A Tanácsköztársaság gazdaságpolitikája

Cél: a kommunizmus (közösségi társadalom) építése:

- a) Szocializálták a **pénzüntézeteket** és a **lakóházakat**, továbbá a **hús főnél többet foglalkoztató ipari-, bánya- és közlekedési üzemeket**, ezt **államosításnak** is nevezzük. A gyárakat, bankokat, vállalatokat **kártérítés nélkül vették el előző tulajdonosaiktól**, ez két okból hiba:

- ① a tőkés a rendszer ellen fordulnak
- ② hozzáértő gazda hiányában **csökken a termelés** is. Az **üzemek vezetését a munkásokra bízták**, helyi tanácsok alakultak, néhány „szakember” az üzemi tanács ellenőrzése mellett irányította a termelést.

b) a mezőgazdaság átalakítása:

- **államosítják a nagybirtokokat** is (földosztást ígérnek a parasztnak)
- Bár kisajátították a közép- és nagybirtokokat, ugyanakkor **a földeket nem adták a parasztnak, mert** szövetkezeti tervekkel.
- **Június végétől a szegényparasztnak veteményeseket osztottak.**
- **A földről szóló rendelet szerint földtulajdon nem illetett meg olyan személyt, aki nem dolgozott rajta.**
- A földosztás elmaradásának két súlyos következménye is volt:
  - ① visszaesett a termelés ⇒ **élelmezési gondok**
  - ② a **rendszer kezdeti támogatottsága visszaesett**, hiszen az egyik tömegbázisát a parasztság jelentette volna.

5. Társadalompolitikai (zömében pozitív) intézkedések

Budapest, 1919. május 1.

- A Tanácsköztársaság idején szavazhatott először az a társadalmi réteg, mely korábban többször – hiába – követelte magának ezt a jogot.
- Szintén a munkásmozgalom régi követelése teljesült azzal, hogy bevezették a **8 órás munkaidőt**. (3x8=24)

- Húsz százalékkal **csökkentették a lakbéreket**, a többszobás polgári lakásokba proletár-családokat költöztettek.
- Általános **bérrendezés** keretében 10-80%-kal megemelték a jövedelmeket.
- Új **tankönyveket** adtak ki, megszüntették az iskolában a napi kétszeri imádkozás kötelezettségét, eltiltották az egyházi tanárokat a tanítástól, a nevelési és oktatási intézményeket állami tulajdonba vették.
- További **juttatások a proletároknak** (= munkások és parasztok): üdültetés, ingyenes mozi és színház.
- Egységes élelmezést vezettek be, de a **jegyrendszer** érvényben maradt.
- Kiterjesztették a **társadalombiztosítást**, rendelkeztek a gyermekek és tanoncok védelméről, valamint a **nők egyenjogúságáról**.
- Kezdeményezték a nemzetiségi elnyomás felszámolását, deklarálták a nemzetiségek jogait, betiltották a prostitúciót, létrehozták Magyarország első tüdőszanatóriumát.

6. A forradalmi terror (vörösteror)

- A Tanácskormány a **rendőrséget és a csendőrséget a Vörös Őrséggel váltotta fel** (vezetője: **Rákosi Mátyás**), mely részben felfegyverzett munkásokból, részben a korábbi hivatalos állomány – utóbb a proletárdiktatúra szempontjából megbízhatatlannak minősült, s a diktatúra védelmére nem is mindig felhasználható – tagjaiból állt.
- A **kormányzótanács megosztott** volt az új rend vélt vagy valós ellenségeivel szemben alkalmazott szervezett erőszak tekintetében. A **szociáldemokrata politikusok nagy része ilyen intézkedéseket nem támogattott**, a **kommunisták**, legfőképp **Szamuely Tibor** illetve **Lukács György** népbiztosok azonban nemcsak szóban, hanem **tettleg is megvalósították**.
- Politikai háttértámogatásukkal **Cserny József** vezetésével egy 200 fős különítmény állt fel, akik **Lenin-fiúknak** nevezték magukat. Hírheft páncélvonatukon járták az országot és mindenütt felléptek, ahol a tanácsrendszert veszélyeztető megmozdulásokat sejtettek.
- Ezen kívül, főleg Budapesten több, eszközökben szintén nem válogató („rekvirálások”, túszszedés) kommandót is felállítottak.
- A vörösteror **halálos áldozatainak számát 300-600 közé teszik különféle források**.
- A szociáldemokrata többség hatására a **Kormányzótanács végül elítélte ezeket a cselekedeteket** és elrendelte az osztagok lefegyverzését.
- Az **értelmetlen, túlzott terror** sok helyütt **hozzájárult** a tanácskormány maradék **támogatásának elvesztéséhez**.

7. A Tanácsköztársaság harcai:

a) Kun Béla elutasítja a Vix-jegyzéket:

- kezdetben **népszerűvé válik** (végre valaki nemet mer mondani)
- A **Károlyi-kormány egyik döntése a katonaság szervezett leszerelése volt**, így a Tanácsköztársaság a határokat egyre inkább fenyegető cseh, román, szerb és francia katonai alakulatokkal szemben jórészt elvesztette védekező képességét.
- A kommunista hatalomátvételt követően a békekonferencia Budapestre küldte tájékozódni Jan Christian **Smuts brit tábornokot**, aki április 4-én egy **kedvezőbb javasla-**

tot tett, megígérve a gazdasági blokádnak feloldását, és Magyarország meghívását a béketárgyalásokra. De a kormányzótanács csak akkor fogadta volna el az új demarkációs vonalat, ha a megszálló csapatok nem avatkoznak bele az ország gazdasági és politikai viszonyaiba, valamint Szegeden és Aradon visszaállítják a proletárdiktatúrát. Erre Smuts befejezte a tárgyalásokat és elutazott Budapestről.

- Ezt követően **az antant szabad kezet adott a szerb, román, cseh intervenciónak**. A franciák koncentrált támadás megindítását tervezték. A román haderő április 16-án átlépte a demarkációs vonalat, és a hónap végére elérték a Tisza vonalát, a csehszlovákok pedig elfoglalták Sátoraljaújhelyt, és folytatták az előrenyomulásukat Miskolc, Eger, és Salgótarján irányába.

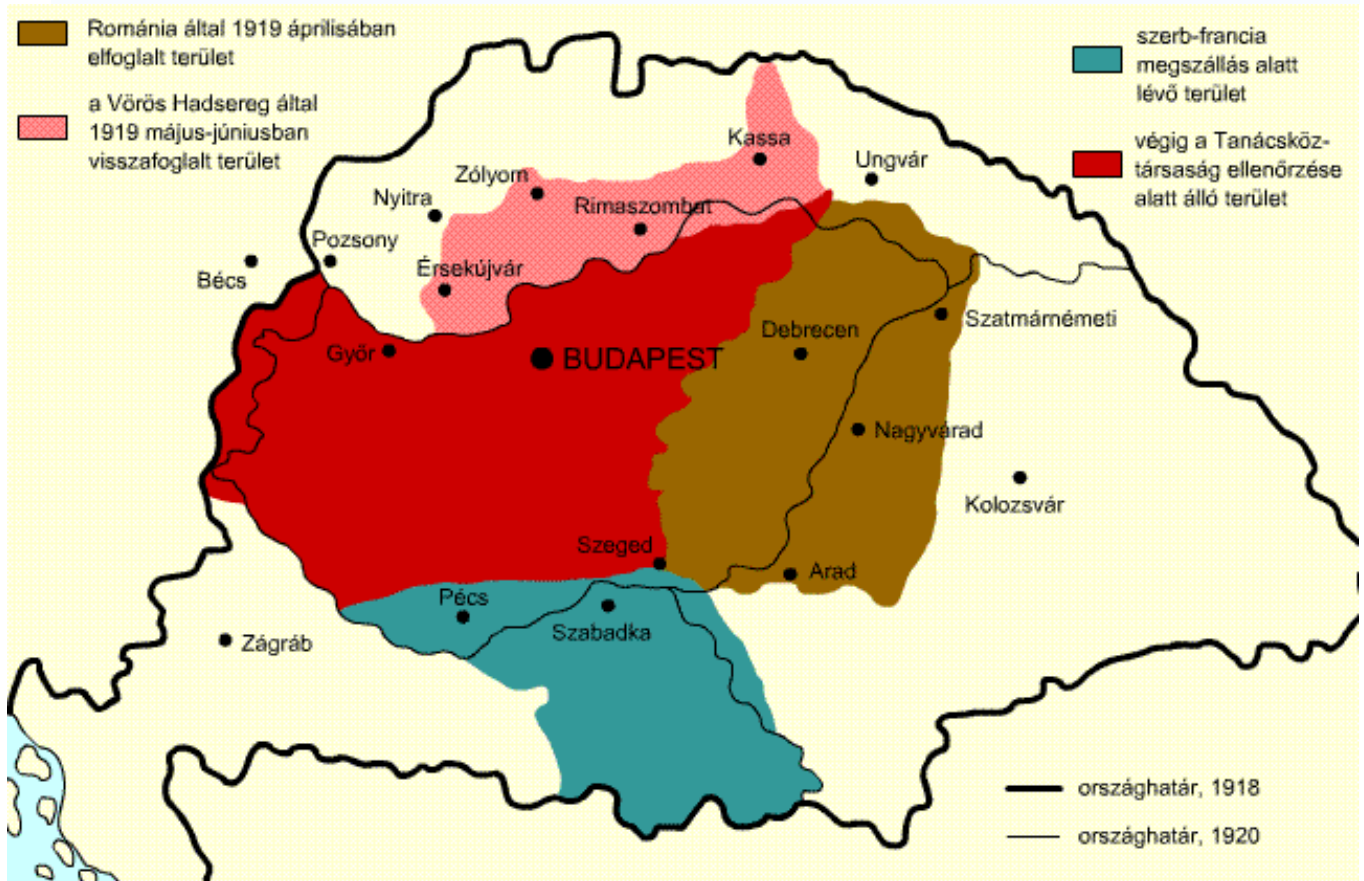

b) Meg kell szervezni a haza védelmét:

- Május 18-án **Szamuely Tibor repülőgépen Kijevbe utazott**, ahol tárgyalt Podvojszkijjal, az ukrán hadügyi népbiztossal, és Anton Ovszejenkóval, az ukrán hadsereg főparancsnokával. Innen vonattal folytatta útját Moszkvába (május 25), ahol többször tárgyalt magával Leninnel is. Május 31-én érkezett vissza Magyarországra, és tájékoztatta a Budapesti Munkástanácsot, hogy a **szovjet hatalom maga is nehéz helyzetben van, hathatós segítségre onnan nem lehet számítani**.
- létrejön a magyar **Vörös Hadsereg**, a mozgósítások hatására létszáma elérte a 200 ezer főt. **Főparancsnoka Bóhm Vilmos**, vezérkari főnöke – **tényleges vezetője – pedig Stromfeld Aurél vezérkari ezredes volt**.
- **Stromfeld Aurél ezredes kidolgozza a haditervet**, melynek lényege: a cseheket és a románokat **csak külön-külön** tudjuk legyőzni:
  1. lépés: megverjük a **cseheket (északi hadjárat)**
  2. lépés: kiűzzük a **románokat (keleti hadjárat)**
- 1919. május 20-án általános ellentámadásba lendült a Vörös Hadsereg. A cél a román és cseh erők közötti ék kialakítása, a **két ellenséges hadsereg szétválasztása, Miskolc és Kassa visszafoglalása**, továbbá a **Kárpátok megközelítésével a szovjet-orosz Vörös Hadsereggel való későbbi együttműködés** lehetőségének megteremtése volt.

Miskolc visszafoglalása sikerrel járt, ezután indult az ún. **északi hadjárat**, mely szintén sikeres volt: három hét alatt elfoglalták a Felvidéket a Nyitra-Zólyom-Kassa vonalig, továbbá elérték a lengyel határt Bártfánál. Azonban a visszafoglalt városokra már **nem magyar trikolor, hanem vörös zászló** került.

- **A hadjárat eredménye: az északi hadjárat győzelemmel végződik: a Vörös Hadsereg visszaveszi a csehektől a Felvidék jelentős részét.**

c) **Az antant beavatkozása:** a Clemenceau-jegyzék ajánlata:

A Vörös Hadsereg **adja vissza a Felvidéket**

Cserébe: 1. a túlerőben lévő **románok is visszavonulnak**

2. Magyarországot **meghívják a békekonferenciára**

d) **A kormány elfogadja a Clemenceau-jegyzéket**

⇒ **szétesik a Vörös Hadsereg:** a katonák többsége dühében hazamegy, amikor vissza kell adniuk a vérrel elfoglalt Felvidéket

⇒ **megbukik a Tanácsköztársaság:** az **antant nem tartja be a Clemenceau-jegyzéket** ⇒ a **románok nem vonulnak vissza**, hanem megindulnak és ellenállás nélkül **elfoglalják Budapestet**

8. A bukás

- Június 24-én **katonai zendülés tört ki Budapesten:** a **flottilla hajói a Dunáról lötték a népbiztosok szálláshelyéül szolgáló Hungária Szállót**, s a **ludovikás tisztnövények** is fellázadtak. A zendülést a tanácsköztársasági kormány kegyetlenül elfojtotta. A harcok Budapeستől délre, a Duna két partján még három napig folytatódtak, de a fehérgárdisták a túlerővel szemben ott is vereséget szenvedtek. **Dunapatajon** számos fehérgárdista vesztette életét.

- A **Kalocsa környéki parasztfelkelést** a Vörös Hadsereg és a Lenin-fiúk véresen megtorolták, néhány felkelőt felakasztottak.
- Június 30-án az antant követelésének eleget téve **megkezdődött a Felvidékről való visszavonulás**, ugyanakkor a **román csapatok nem mozdultak a Tisza mellől**.
- A sikeres északi hadjárat ellenére a Tanácsköztársaság támogatottsága fokozatosan elolvadt. A morálisan meggyengült katonaság megbízhatatlanná vált, lázongott, a külpolitikai helyzet rendkívül kedvezőtlen volt.
- **Stromfeld lemondott**, a július 20-án indult offenzíva a Tiszántúl felszabadítására kudarcba fulladt. A román hadsereg túlerőben volt, a **Vörös Hadsereget vezető Julier Ferenc pedig elárulta a néphatalmat**, és a támadás terveit átadta a románoknak.
- **Böhm Vilmos** lemondott hadsereg-főparancsnoki tisztéről, és bécsi követi kinevezést kapott. Július 23-án Bécsbe érkezett, ahol – a magyar szociáldemokrata pártvezetőség tudtával és beleegyezésével – **megegyezett az antantmissziókkal a tanácskormány eltávolításáról**.
- A párizsi békekonferencia Ötös Tanácsa ennek alapján egy nyilatkozatot adott ki, amelyet a Népszava július 30-i száma közölt. A nyilatkozat lényege az volt, hogy az **antant csak akkor hajlandó élelmiszert szállítani, a blokádot megszüntetni, és békét kötni, ha neki megfelelő új kormány alakul**.
- **Kun Béla** július 27-én és 30-án **táviratban kérte a moszkvai pártvezetést**, 30-án személyesen Lenint, hogy **nyisson frontot Besszarábiában a románok ellen**. Bár Románia intervencióként hadban állt a Szovjet-Oroszországgal, de július 31-én olyan válasz érkezett, hogy az ukrajnai helyzet miatt a **tehermentesítő támadást nem lehet azonnal elindítani**.
- Július 29-30. között **a románok átlépték a Tiszát és megindultak Budapest felé**. Július 31-én Kun Béla és a Tanácsköztársaság több vezetője a front közelébe, Ceglédre utazott, hogy tájékozódjanak a helyzetről. Látva a **kilátástalan helyzetet**, visszautaztak Budapestre, és másnap, **augusztus 1-jén a pártvezetőség és a FK együttes ülésén a tanácskormány lemondása mellett döntöttek**.

A Tanácsköztársaság bukásának okai összefoglalva:

- a túlzásba vitt **diktatúra és terror**
  - sok ellenséget** szereztek maguknak (pl. tőkésék, egyházak)
  - elhibázott gazdaságpolitika**
  - külső katonai **túlerő**
  - az antant **hitzegése**
- A **mérsékelt szociáldemokrata politikusokból álló Peidl Gyula-kormány** vette át a vezetést. A FK népbiztosai különvonattal Bécsbe menekültek. A „szakszervezeti kormány” visszavonta a kommunisták rendeleteit. Az állam megnevezése ismét Magyar Népköztársaság lett.
  - Augusztus 2-án a **román királyi hadsereg előőrsei megérkeztek Budapest határába**, és augusztus 4-én már a hadsereg rendes alakulatai, az **antant tilalma ellenére, bevonultak Budapestre**, és elkezdték lefegyverezni az ott állomásozó helyőrséget, munkászászlóaljakat, és a Vörös Őrséget (Rákosi Mátyás által vezetett karhatalom), és letartóztatásokat is eszközöltek.

- Augusztus 6-án, a román hadsereg által támogatott, **Friedrich István** névvel fémjelzett ellenforradalmi csoport lemondatta a Peidl-kormányt, és átvette a civil kormányzást.

f)

**A magyar történelem egyik legsötétebb időszaka:
megszálló román katonák pózolása Budapesten**

9. A Tanácsköztársaság vitatott problémái

- g) Az őszirózsás forradalomtól a Forradalmi kormányzótanács leköszönéséig tartó időszak, illetve a „vörösterroret” követő „fehérterror” értékelése máig a modern magyar történelem egyik legvitatottabb problémaköre.
- h) Mára **uralkodó véleménnyé** vált azoké, akik **vitatják a Tanácsköztársasághoz vezető kommunista hatalomátvétel „forradalom” voltát, és azt inkább puccshoz hasonlítják.** A kérdés megtárgyalásától történészek, például Varga László sem zárkóznak el („nevezhetjük Kun Bélának hatalomra kerülését puccs-szerűnek” Romsics Ignác a következőt írja: „A két forradalom közötti másik fontos különbség, hogy míg az első győzelmét elementáris erejű tömegmozgalmak előzték meg és kísérték, addig a másodikra néhány vezető kulisszák mögötti megegyezésének eredményeként, szinte puccs-szerűen került sor, amely úgy a főváros, mint a vidék lakosságát meglepetésként érte.”
- i) Természetesen (akárcsak a holokauszt vagy a fehérterror esetében) **az egyik legvitatottabb kérdés** a vörösterroiban és a Tanácsköztársaság alatt egyéb események során meghalt **áldozatok száma.**
- j) Kétségtelen, de máig ható viták gyökere, hogy a Tanácsköztársaság vezetésének összetétele jelentős mértékben **hozzájárult az antiszemitizmus felerősödéséhez** a proletárdiktatúra bukása utáni évtizedekben: „A munkásmozgalmi vezetők és a baloldali intellektuelek társadalmi összetételéből adódott, hogy a zsidó származású népbiztosok és népbiztoshelyettesek aránya elérte a 60, sőt valószínűsíthetően a 70-75%-ot” – írta Romsics Ignác.